

УДК 330.322:338.432

Козяр Н.О.

аспірант кафедри аграрного менеджменту
факультету менеджменту та права
Вінницького національного аграрного університету

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

THEORETICAL APPROACH TO THE MANAGEMENT OF INVESTMENT POTENTIAL OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN A GLOBALIZED

АНОТАЦІЯ

У статті визначено зміст та фактори розвитку інвестиційного потенціалу аграрного виробництва. Охарактеризовано напрями забезпечення активізації використання інвестиційного потенціалу. Названо та проаналізовано основні складові інвестиційного потенціалу: інфраструктурний, споживчий, виробничий, природно-ресурсний, трудовий, фінансовий, логістично-транспортний, рекреаційний та креативний.

Ключові слова: потенціал, інвестиційний потенціал, інвестиційна поведінка, інвестиційна активність, інноваційна активність, економічне зростання.

АННОТАЦИЯ

В статье определены содержание и факторы развития инвестиционного потенциала аграрного производства. Охарактеризованы направления обеспечения активизации использования инвестиционного потенциала. Названы и проанализированы основные составляющие инвестиционного потенциала: инфраструктурный, потребительский, производственный, природно-ресурсный, трудовой, финансовый, логистически-транспортный, рекреационный и креативный.

Ключевые слова: потенциал, инвестиционный потенциал, инвестиционное поведение, инвестиционная активность, инновационная активность, экономический рост.

ANNOTATION

In the article the content and factors of the investment potential of agricultural production. Described trends ensure the promotion of the use of investment potential. Named and analyzed the main components of investment potential, infrastructure, consumer, industrial, natural resources, labor, finance, logistics and transport, recreational and creative potentials.

Keywords: potential, investment potential, investment behavior, investment activity, innovative activity, economic growth.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальних економічних змін проблеми зниження інвестиційної привабливості вітчизняного аграрного виробництва, ділової активності на інвестиційному ринку України та дестабілізація національної економіки є пріоритетними завданнями для вирішення проблем як на макро-, так і на мікрорівні. Рішення цих проблем залежить насамперед від наявності інвестиційного потенціалу галузей і господарюючих у них суб'єктів. Саме інвестиційний потенціал аграрного виробництва, його динамізм та ефективне використання створюють передумови для стійкого економічного зростання не тільки окремих організацій і регіонів, а й національного господарства в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем інвестиційного потенціалу та управлінню ним як загалом в економіці, так і в аграрному секторі, присвячені численні

роботи. Проблема інвестування завжди була в центрі уваги українських та іноземних учених-економістів, таких як: Д.В. Ванькович, А.П. Гайдуцький, М.І. Грицаєнко, С.О. Гуткевич, А.П. Дука, І.М. Кіпіоро, М.І. Кісіль, Т.В. Колесник, І.І. Лукинов, Т.В. Майорова, А.Г. Мазур, О.В. Носова, О.Г. Підвальна, П.Т. Саблук, В.Б. Смоленський, М.Г. Чумаченко, А.В. Чупіс, В.Я. Шевчук та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на значні наукові здобутки, низка важливих питань потребують подальших досліджень. Це стосується питань управління інвестиційним потенціалом аграрного виробництва в умовах глобальних економічних змін.

Недостатня наукова розробленість, актуальність і практична затребуваність саме цього наукового напряму обумовили вибір теми та постановку мети, цільову спрямованість і структурну побудову даного дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних положень інвестиційного потенціалу аграрного виробництва та формуванні механізмів управління даними процесами в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «потенціал» у своєму етимологічному значенні походить від латинського слова *potentia* й означає «приховані можливості», які в господарській практиці завдяки праці можуть стати реальністю. А інвестиції в науковій літературі розглядаються як кошти, цільові банківські вклади, паї, акції й інші цінні папери, технології, машини, устаткування, ліцензії, у тому числі на товарні знаки, кредити, будь-яке інше майно чи майнові права, інтелектуальні цінності, вкладені в об'єкти підприємницького й іншого видів діяльності з метою одержання прибутку.

Категорія «інвестиційний потенціал» відбиває ступінь можливої вкладення засобів в активи тривалого користування з метою одержання прибутку чи інших економічних та соціальних результатів [1, с. 140].

На думку М.І. Крупка і Н.Б. Демчишака, під інвестиційним потенціалом галузі розуміємо фінансові можливості її забезпечення, які визначаються обсягом фінансових ресурсів

інвестиційного спрямування та ефективністю їх використання на макро-, мезо- і мікрорівнях економічної системи [2, с. 27].

А.В. Ключник виділяє інше визначення інвестиційного потенціалу, а саме: це сукупність організованих у певних соціально-економічних формах ресурсів, які знаходяться у взаємозв'язку, що можуть за певних діючих внутрішніх та зовнішніх чинників інвестиційного середовища бути спрямовані на досягнення стратегічних цілей інвестиційної діяльності підприємства [3, с. 367].

На нашу думку, інвестиційний потенціал – це вкладення в ресурси та інфраструктуру, які в подальшому будуть використані з метою збільшення обсягів виробництва, підвищення якості продукції та отримання прибутку.

Згідно з дослідженнями А.В. Ключник, інвестиційний потенціал має двоякий характер: з одного боку, він є результатом ефективного використання потенційних можливостей, а з іншого – фактором подальшого розвитку за рахунок здійснення інвестиційної діяльності [3, с. 368].

Своєю чергою, інвестиційний потенціал складається із певних складових, які зазначені на рис. 1.

Інфраструктурний потенціал – це збалансовані з вимогам галузі можливості підприємств, цехів, господарств і служб забезпечити необхідні умови для діяльності галузі для задоволення соціальних потреб людей [3, с. 368].

Споживчий потенціал – це можливість купити певну кількість товарів і послуг. Споживчий потенціал характеризується його місткістю (кількість товарів, які спроможний поглинути ринок за певних умов у відповідний проміжок часу) [3, с. 368].

Виробничий потенціал – це сукупність вартісних і натурально-речовинних характеристик виробничої бази, що виражається в потенційних можливостях виробляти продукцію певного складу, технічного рівня і якості в необхідному обсязі.

Рис. 1. Складові інвестиційного потенціалу

Джерело: складено на основі [3, с. 368]

Природно-ресурсний потенціал – важливий фактор розміщення продуктивних сил, який включає природні ресурси, що може використати підприємства, і природні умови, які мають прямий вплив на процес виробництва. До основних характеристик природно-ресурсного потенціалу відносять: географічне розташування підприємств; кліматичні умови; особливості рельєфу та розміщення ресурсного потенціалу [3, с. 368].

Трудовий потенціал – це інтегральна оцінка кількісних та якісних характеристик, здібностей і можливостей економічно активного населення, які реалізуються в межах і під впливом системи відносин. Він залежить від демографічних, професійно-кваліфікаційних, соціально-економічних факторів та складається із таких компонентів, як: здоров'я; освіта; моральність, мотивованість та вміння працювати в колективі; творчий потенціал; активність; організованість; професіоналізм; ресурси робочого часу [3, с. 368].

Фінансовий потенціал визначається як відносини, що виникають на підприємствах галузі з приводу досягнення максимально можливого фінансового результату за умови:

- наявності власного капіталу, достатнього для виконання умов ліквідності та фінансової стійкості;

- можливості залучення капіталу в обсязі, необхідному для реалізації ефективних інвестиційних проектів;

- рентабельності вкладеного капіталу;

- наявності ефективної системи керування фінансами, що забезпечує прозорість поточного і майбутнього фінансового стану [3, с. 368].

Інноваційний потенціал – це поєднання умов та сукупності кадрових, науково-дослідницьких, матеріально-технічних, фінансових, інформаційних ресурсів, які тісно взаємопов'язані між собою, використовуються для інноваційної діяльності суб'єктів регіону та забезпечують на основі цього конкурентні переваги регіону. Під суб'єктами інноваційної діяльності регіону розуміємо суб'єкти господарювання регіону та регіональні органи влади [3, с. 368].

Логістично-транспортний потенціал – це можливості оптимізації руху вантажопотоків «від дверей до дверей» за мінімальними витратами на максимально вигідних умовах [3, с. 368].

Креативний потенціал – це можливості наявного населення щодо поглиблення знань та компетенції, які набувають статусу основних виробничих ресурсів, а навчання перетворюється на домінуючий суспільний процес; знання та креативність як здатність окремих осіб до генерування якісно нових ідей та прийняття нестандартних рішень [3, с. 368].

Рекреаційний потенціал – це здатність природних систем виробляти продукцію або роботу, що використовується в господарській діяльності людей, яка виражається групою еколого-економічних показників; сукупність при-

родних, етнокультурних, суспільно-демографічних ресурсів, а також наявної господарської та комунікаційної інфраструктури території, що служать чи можуть служити передумовами розвитку сільського зеленого туризму [3, с. 369].

Ми вважаємо, що дана класифікація доктора економічних наук А.В. Ключник є досить актуальною та точною.

Провівши науково-методичний аналіз, Ю.В. Литюга визначив, що основними факторами розвитку інвестиційного потенціалу є:

1) доходність, платоспроможність та фінансова стійкість підприємств галузі в довгостроковому періоді;

2) економічний стан та знаходження підприємств галузі у визначеній фазі життєвого циклу;

3) обсяг та ефективність інвестицій, оскільки чим більший обсяг інвестицій та вищий рівень їх доходності, тим більшим є інвестиційний потенціал галузі;

4) інвестиційна активність господарюючих суб'єктів, тобто діяльність підприємств із залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій та їх ефективного використання;

5) спроможність підприємств галузі ефективно використовувати залучені в розвиток інвестиції, можливість підвищувати їх ефективність;

6) зростання віддачі відносин власності, збільшення прибутку галузі, що дає змогу підвищити якість людського капіталу;

8) стан та розвиток внутрішньої та зовнішньої інвестиційної середовища. Чим вона сприятливіша, тим більше передумов для зростання інвестиційного потенціалу. Інвестиційне середовище характеризується обсягом та структурою мобілізованих та використовуваних потенційних та реальних інвестицій із внутрішніх та зовнішніх джерел [4, с. 355].

На нашу думку, розглянуті фактори розвитку інвестиційного потенціалу аграрного виробництва впливають на нього комплексно та взаємопов'язано. Основною метою накопичення інвестиційного потенціалу є фінансове забезпечення потреб у необхідних інвестиційних активах та оптимізація їх за критерієм ефективності результатів інвестиційної діяльності.

І.М. Кіпіро також досить чітко описав особливості інвестиційної діяльності підприємств аграрного виробництва:

Рис. 2. Напрями забезпечення активізації використання інвестиційного потенціалу
Джерело: складено на основі [6, с. 174]

- є складовою частиною загальної економічної стратегії його підприємницької діяльності. Основні завдання економічного розвитку підприємства вимагають розширення обсягу або оновлення складу його активів, що досягається в процесі різних форм інвестиційної діяльності;

- характеризується істотною нерівномірністю масштабів по окремих періодах. Циклічність цієї діяльності визначається низкою умов: необхідністю попереднього накопичення фінансових коштів для початку реалізації окремих великих інвестиційних проектів; використанням сприятливих зовнішніх умов здійснення інвестування; поступовістю формування внутрішніх умов для істотних «інвестиційних ривків»;

- дає віддачу через тимчасовий тривалий період. У процесі інвестиційної діяльності підприємства аграрного виробництва витрати носять довготривалий характер, у результаті чого, як правило, між етапом здійснення витрат і етапом отримання інвестиційного прибутку проходить досить багато часу. Величина цього періоду залежить від форми інвестиційного процесу;

- формує особливий самостійний вид грошових потоків підприємства. В основі аналізу інвестиційних проектів лежить грошовий потік, при якому кошти, що генеруються в рамках одного часового періоду надходження, враховуються в його кінці. Це пов'язано з принципами обліку, згідно з якими підводять підсумки, оцінюють фінансові результати тієї або іншої дії після закінчення звітного періоду;

- є одним з основних критеріїв темпів економічного розвитку підприємства. Для його характеристики використовуються показники

обсягу валових та чистих інвестицій підприємства [5, с. 367–368].

У результаті аналізу існуючих умов інвестиційної діяльності М.П. Салтан виділяє наступні напрями забезпечення активізації використання інвестиційного потенціалу аграрного виробництва (рис. 2).

Ми вважаємо, що перший напрям забезпечує умови активізації залучення інвестицій, спрямований на формування ефективної інформаційної системи, яка являє собою важливу передумову для розвитку інвестиційної діяльності.

Важливим для активізації інвестиційної діяльності є також другий напрям, спрямований на створення умов, що забезпечують на основі отриманої інформації мотивацію для потенційних інвесторів.

Третій напрям забезпечує спрямованість на створення умов щодо підвищення конкурентоспроможності у залученні інвестицій.

Успішний розвиток інвестиційного потенціалу залежить від багатьох критеріїв, а саме:

- інвестиційної поведінки (що опосередковує вибір інвестиційних проектів, характер і ризик прийняття інвестиційних рішень);

- інвестиційної активності (яка дає змогу кількісно оцінити споживання інвестиційного потенціалу в основний та оборотний капітал у розрахунку на одного працівника і загальних витрат на виробництво);

- інноваційної активності (визначається через обсяг укладень у НДДКР, реалізацію інноваційної продукції, розмір капіталізованого НДДКР-активу, який збільшує балансову оцінку власного капіталу);

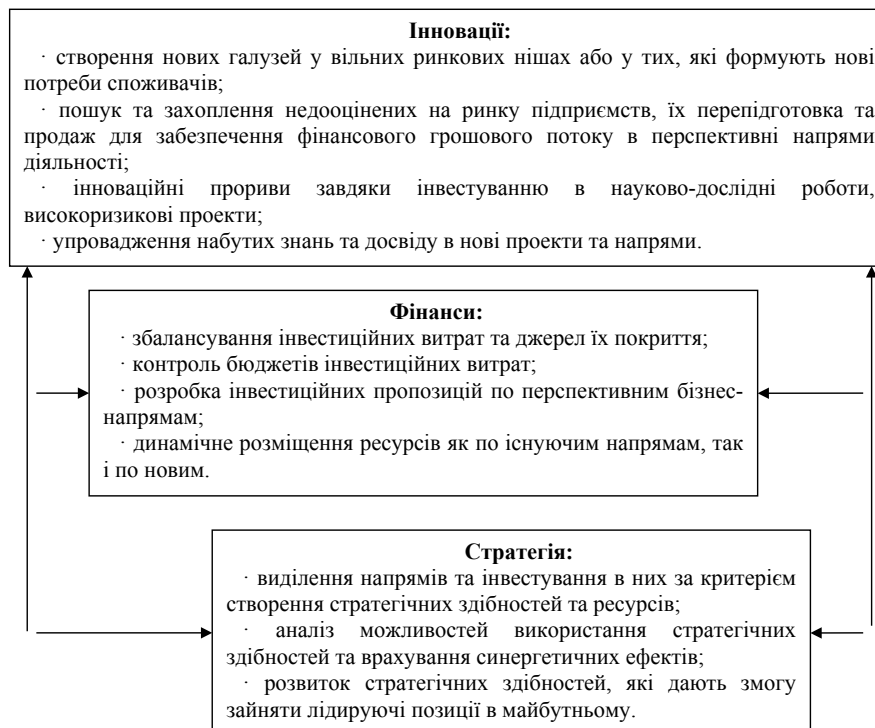

Рис. 3. Характеристика параметрів розвитку інвестиційного потенціалу
Джерело: складено на основі [4, с. 356]

- економічного зростання (яке відображає кількісну зміну значень модифікованої рентабельності інвестиційних ресурсів, фінансової рентабельності, чистого приведенного доходу, вартості підприємства, економічної доданої вартості, рівня капіталізації підприємства) [3, с. 369].

Розвиток інвестиційного потенціалу передбачає постійне розширення інвестиційної діяльності. У результаті збільшення обсягів виробництва, оновлення та якісного удосконалення виробничого потенціалу, необоротного капіталу, підвищення технологічного рівня виробництва та його обслуговування відбувається зростання економічного потенціалу, що сприяє збільшенню ефективності. Темпи зростання інвестиційного потенціалу залежать від залучених інвестицій та ефективності їх використання [4, с. 355].

Як будь-який процес, розвиток інвестиційного потенціалу відображають певні параметри, які наведено на рис. 3. Визначаючи взаємозв'язок інноваційного розвитку та інвестиційного потенціалу, необхідно зазначити, що збільшення інвестування в інноваційний розвиток сприяє збільшенню обсягів виробництва та прибутку, який і є основним джерелом формування інвестиційного потенціалу [4, с. 356].

Рівень активності інвестування аграрного виробництва, на думку Л.В. Петіна, залежить від:

- джерел та форм інвестиційних вкладень;
- структури та обсягів інвестиційних потоків;

- інвестиційного клімату, який визначається передусім ступенем привабливості об'єкта інвестування та ризиками вкладень, галузевої спеціалізації та кооперації, відповідності виробничої та соціальної інфраструктури запитам ринкової економіки [7, с. 556].

Інвестиційна діяльність у сільському господарстві визначається сукупністю практичних дій фізичних осіб, підприємницьких структур і держави, спрямованих на реалізацію інноваційно-інвестиційних програм та проектів із метою отримання максимального прибутку та соціального ефекту [7, с. 556].

Основними принципами інвестиційної діяльності є:

- невтручання органів державної влади в інвестиційну діяльність приватних підприємств;

- державні гарантії захищеності інвестиційних вкладень;

- добровільний характер інвестування;
- добровільність та узгодженість вибору критеріїв інвестиційної діяльності всіма учасниками інвестиційного процесу [7, с. 556].

Формування інвестиційного ринку є необхідною умовою акумуляції інвестиційних ресурсів, їх перерозподілу з метою виконання відповід-

них інвестиційних програм, підвищення ефективності використання інвестиційних коштів [7, с. 556].

Висновки. Управління інвестиційним потенціалом аграрного виробництва в умовах глобалізації є досить складним та багатофакторним процесом. Проблема підвищення інвестиційного потенціалу потребує урахування параметрів розвитку та активізації напрямів його використання.

Теоретичні підходи у сфері управління інвестиційним потенціалом аграрного виробництва потребують удосконалення в частині активізації використання інвестиційного потенціалу з боку державних органів управління (насамперед облдержадміністрацій). На державному рівні слід поглибити розробки інвестиційних стратегій розвитку як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Для цього доцільно створити логістичні центри або ж відділи при державних адміністраціях, які займалися б наданням консультативних послуг потенційним інвесторам на всіх етапах реалізації інвестиційних проектів.

Отже, при поступовому впровадженні всіх механізмів, які допомагають підвищити ефективність кожної зі складових інвестиційного потенціалу, відбудеться поступове підвищення конкурентоспроможності та ефективності аграрного виробництва.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сілюкова С.М. Розвиток інвестиційного потенціалу регіону як об'єкт державного регулювання / С.М. Сілюкова // Публічне управління: теорія та практика. – 2013. – Вип. 1. – С. 140–146.
2. Крупка М.І. Аналіз формування й використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в Україні / М.І. Крупка, Н.Б. Демчишак // Фінанси України. – 2012. – № 2. – С. 26–37.
3. Ключник А.В. Складові інвестиційного потенціалу аграрних підприємств та напрями їх покращання / А.В. Ключник // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 7. – С. 367–371.
4. Литюга Ю.В. Розвиток інвестиційного потенціалу підприємства / Ю.В. Литюга // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 683. – С. 354–358.
5. Кіпіоро І.М. Роль інновацій як стратегічного елементу інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств / І.М. Кіпіоро // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2013. – Вип. 23. – С. 366–371.
6. Салтан М.П. Активізація використання інвестиційного потенціалу аграрного сектору Вінницької області / М.П. Салтан // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. – 2010. – № 4. – С. 170–176.
7. Петіна Л.В. Формування інвестиційних потоків аграрних підприємств / Л.В. Петіна // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 5. – С. 555–558.